

- пів), – засоби у консолідації наукового потенціалу, ідентифікації експертних рівнів у реалізаторів – лекторів, тьюторів, інструкторів.
2. Викладання модульних курсів здійснюють відповідно до принципів: академічно – спеціалізаційних, профільно – професійних, у ротаційному режимі; вивчення модульних курсів – відповідно до принципів: розв’язання академічних, професійних проблем, у селекційному режимі.
 3. У процесах реалізації “колаборативних” програм здійснюють процеси: формування умінь у студентів, слухачів, реалізаторів докторських дослідницьких програм у комунікації європейськими мовами (академічне спілкування); реалізаційні елементи у структурі навчально – освітнього процесу у британських, континентальних західноєвропейських ВНЗ – комунікативні (академічне спілкування англ., національними європейськими мовами – селекційне).

Перспективи у здійсненні подальших наукових досліджень – у реалізації компаративно – аналітичних педагогічних дослідницьких програм: використання комунікативно-орієнтованих педтехнологій, конструювання інтеграційних (компоненти: економічні, бізнес-, комунікативні, менеджмент-, маркетингові, культурологічні) довготермінових, короткотермінових академічних програм у ВНЗ в Україні, Великій Британії.

Література

1. Першукова О. Європейська багатомовність в освіті // Шлях освіти. – 2000. – №4. – С. 24–26.
2. Семенець О.Є. Викладання іноземних мов і нове мислення // Проблеми вищої школи. – 1991. – Вып. 73. – С. 5–12.
3. Степенко Г. Співробітництво в галузі вивчення іноземних мов // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С. 43–44.
4. Тараненко І. Європейський досвід двомовного навчання // Шлях освіти. – 1997. – №4. – С. 19–22.
5. Гарнопольский О.Б. Интенсивные курсы английского языка в Украине и США: черты сходства и различия // Иноземні мови. – 1996. – №4. – С. 44–47.
6. Гарнопольский О.Б. Пути интенсификации обучения иностранному языку в неязыковом вузе // Проблеми вищої школи. – 1991. – Вып. 73. – С. 85–90.
7. Хоменко Л.Я. Нові методи навчання на Заході // Иноземні мови. – 1998. – №1. – С. 32–35.
8. Scottish Doctoral Programme & Masters Degrees in Economics (Economics and Finance / Economics of Transition). 8p.
9. Graduate Studies in Economic and Social History (MA in International Economic History; MA in Urban History; M Phil, PhD by Thesis)/ Leicester University, 20p.
10. MA in European Urbanisation. Leicester University, 6p.

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩОМУ Т ЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статье рассматривается проблема гуманитарной подготовки студентов в высших технических учебных заведениях, исследуется вопрос интеграции и систематизации гуманитарных знаний студентов технических университетов. Рассматривается теоретическое обоснование целесообразности введения метапредметов как курсов обучения на основе гуманитарных интегрированных знаний студентов высших технических учебных заведений.

The article is devoted to forming problem of integrated knowledge for humanitarian students' disciplines of technical universities. Grounded, that a system of integrated knowledge from humanitarian disciplines expediently inculcate into sparring process of technical universities in appearance of sparring metaobjects, which contains the different components. Developed the maintenance selection criteria of humanitarian metaobjects for technical universities.

Ключевые слова: *высшее образование, знания, фундаментальная подготовка, экспертный анализ, модульно структурированное содержание учебной дисциплины.*

Key words: *higher education, knowledge, fundamental training, expert analysis, module-structured content of sparring discipline.*

Важливість дослідження проблеми вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах нині визначається завданнями реформування освіти. Проблема гуманітарної підготовки студентів у вищих навчальних закладах передбачає наповнення процесу навчання і виховання гуманітарним змістом, котрий узгоджується із кращими надбаннями цивілізації, орієнтований на безпосередній розвиток людини та відповідає потребам її самореалізації.

Актуальність і своєчасність дослідження проблеми інтеграції гуманітарних та інженерних знань зумовлена тим, що порушена проблема поки що не одержала в педагогічній науці достатнього розкриття. Для майбутніх інженерів передбачено викладання психолого-педагогічних, культурологічних та інших гуманітарних дисциплін, однак кількість годин, які виділено на ці курси, на нашу думку, є недостатньою.

Інтеграція гуманітарних знань у соціальну картину світу сьогодні визнана доцільною, однак конкретні розробки змісту, форм та методів такої інтеграції досліджуються переважно на емпіричному рівні. Оптимізація навчального процесу у вищих технічних навчальних закладів із одночасним збереженням повноцінного змісту професійної та загальнокультурної підготовки

має важливе значення для подальшого розвитку теорії і практики педагогічної науки.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки проблема гуманітарної підготовки у технічних університетах досліджувалась багатьма науковцями, а саме: теоретичні основи професійної педагогіки (С. У. Гончаренко, Р. С. Гуревич, Н. Є. Мойсеюк, Н. Г. Ничкало, М. І. Сметанський, О. В. Шестопалюк), формування загальної та професійної культури фахівця (Г. О. Балд, І. А. Зязюн, Г. С. Тарасенко), культурологічні аспекти підготовки фахівця (В. П. Андрущенко, Г. П. Васянович, Г. С. Дегтярьова, В. В. Кизима, В. С. Маслов, Л. М. Масол, Л. А. Руденко, О. Л. Шевнюк), формування мовленнєвої культури фахівця (Л. В. Барановська, Т. Є. Гончаренко, Т. П. Рукас), питання психологічної та педагогічної підготовки інженера (О. В. Винославська, Л. М. Карамушка, Л. О. Кизименко, В. А. Козаков, Д. В. Чернілевський, М. В. Фоміна) та інші.

У статті ми намагаємось теоретично обґрунтувати та розробити модель системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів.

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування системи гуманітарних інтегрованих знань відповідно до специфіки професійної підготовки фахівців конкретного профілю, підвищує рівень знань студентів із гуманітарних дисциплін, сприяє гуманізації професійної підготовки, зокрема, розвитку загальної та професійної культури майбутнього інженера. Загальна гіпотеза дослідження конкретизується рядом часткових: інтегративний підхід до формування системи гуманітарних знань студентів технічних університетів передбачає структурування їхнього знання в логічно завершені інтегровані блоки – метапредмети, впровадження яких більш повно реалізує цілі вивчення гуманітарних дисциплін у технічних університетах, що є оптимальним щодо результативності та затрат навчального часу; навчальні курси з культурології, психології, педагогіки та української мови у технічних університетах доцільно вивчати в межах навчального метапредмета "Культурологічна підготовка інженера"; інтеграція гуманітарних знань студентів вимагає забезпечення професійної спрямованості цих знань залежно від профілю навчального закладу.

Мета й гіпотеза статті зумовили такі завдання дослідження:

1. Розробити концептуальні засади інтеграції знань з гуманітарних дисциплін у технічних університетах на основі аналізу стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці.
2. Теоретично обґрунтувати та розробити модель формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів.
3. Розробити критерії відбору змісту навчального матеріалу для побудови гуманітарних метапредметів у технічних університетах.

4. Розробити зміст та методи вивчення метапредмета “Культурологічна підготовка інженера” для майбутніх інженерів.

Загальна методологія дослідження базується на філософському принципі взаємозв'язку та взаємообумовленості явищ; на використанні структурного, функціонального, прогностичного, системного, інтегративного підходів; на принципах цілісного дослідження дидактичних процесів і комплексного використання методів дослідження, а також положеннях вітчизняних і зарубіжних концепцій гуманізації освіти. У процесі дослідження були використані основні положення щодо розвитку освіти в Україні, викладені в законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, в Національній доктрині розвитку освіти, Рішенні колегії Міністерства освіти України “Про концептуальні засади гуманітарної освіти в Україні (вища школа)”, а також нормативно-правових документах Міністерства освіти і науки України.

Інтегративний підхід до викладання гуманітарних дисциплін передбачає не лише узгодження змісту освіти, а й глибоку взаємодію знань, умінь та елементів мислення майбутнього фахівця. Досліджуючи проблему оновлення змісту освіти і предметних методик, деякі науковці звертаються до визнаної системи укрупнення дидактичних одиниць. В останні роки в змісті освіти обґрунтовуються так звані метапредмети (А. Хуторський, В. Краєвський), які можуть бути формою реалізації системи інтегрованих знань.

Теоретичний аналіз зумовлює необхідність дослідження такого чинника, як взаємодія професійної та загальнокультурної підготовки інженера. З цією метою нами досліджено взаємозв'язки та взаємозалежність між різними цілями професійної та загальнокультурної підготовки студентів. Виявлено, що протягом останніх десяти років статус професійних та особистісних цілей змінюється доволі мало, а статус культурологічних, психологічних та педагогічних цілей суттєво зростає. На наш погляд, вивчення студентами технічних університетів необхідного обсягу гуманітарних знань можна забезпечити на належному рівні лише на основі ущільнення та інтегративно-системного згортання й архівації навчального матеріалу.

На основі обґрунтованих методологічних, соціологічних, психологічних, педагогічних та методичних передумов інтеграції ми пропонуємо такі концептуальні засади інтеграції знань з гуманітарних дисциплін у технічних університетах: інтегративний підхід до формування змісту та організації форм навчання; цілі інтеграції гуманітарних знань студентів технічних університетів, які спрямовано на формування цілісної системи знань як основи професійної та культурологічної підготовки майбутнього інженера; знання основа, суттєвим компонентом якої є гуманітарні знання; її структура залежить від компонентів інтеграції знань; інтеграція гуманітарних знань базується на ідеї навчання за інтегрованими блоками дисциплін (метапредметами), скоординованими між собою тематично і хронологічно; формування системи інтегрованих знань студентів технічних університетів конкретного

профілю має ряд особливостей, зумовлених специфікою професійної діяльності і базується на методологічних, соціальних, психологічних, педагогічних та методичних передумовах.

Формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів здійснюється, на наш погляд, за такими принципами:

- принцип пріоритету кінцевої мети: професійна підготовка і розвиток особистості інженера є двоєдиною ціллю професійної освіти, що передбачає оптимальне поєднання спеціальних та гуманітарних знань у її змісті;
- принцип єдності загальної та професійної культури: культурологічна підготовка інженера є повноцінним компонентом цілісної системи його професійної освіти;
- принцип професійної спрямованості: орієнтація гуманітарних дисциплін на практичні потреби студентів, їхні інтереси і запити, що передбачає органічне поєднання технічних та гуманітарних складових;
- принцип гуманізації: формування не лише професіонала, а й особистості майбутнього інженера можливе за умови пріоритету гуманістичних ідей у процесі професійної підготовки;
- принцип метапредметності: процес вивчення гуманітарних дисциплін у технічних університетах доцільно реалізувати шляхом вивчення метапредметів – систем інтегрованих знань, зміст яких базується на знаннєвій основі декількох гуманітарних дисциплін, об'єднаних спільною дидактичною метою.

Однією з умов ефективного викладання навчальних дисциплін “Культурологія”, “Ділова іноземна мова”, “Ділова українська мова”, “Основи психології і педагогіки” одним і тим же викладачем є інтегрування гуманітарних знань цих дисциплін у метапредмет “Культурологічна підготовка інженера”.

Основними напрямками забезпечення професійної спрямованості гуманітарних знань є: вивчення прикладних розділів гуманітарних дисциплін; показ внеску галузі у розвиток людської культури; формування національної самосвідомості шляхом висвітлення внеску вітчизняних вчених та інженерів у відповідну галузь виробництва чи скарбницю людської культури тощо.

Реалії сучасного суспільства і перебудова змісту освіти зумовлюють одночасне підвищення вимог як до професійної компетентності фахівця, так і гуманітарної спрямованості технічної освіти. Із цим пов'язана необхідність розробки нових підходів до формування вищої технічної освіти, зокрема, її гуманітарного компоненту. У формуванні знаннєвої основи професійної культури фахівця інтеграція є найбільш доцільним засобом. Формування системи інтегрованих знань студентів технічних університетів, як показало дослідження, базується на таких передумовах: методологічних (виникнення нової якості в процесі інтеграції; обґрунтування існування підстави для інтеграції; відповідність принципам об'єктивності та науковості тощо), соціологічних (забезпечення формування загальнолюдських цінностей громадянина),

психологічних (принцип єдності свідомості та діяльності, забезпечення формування інтегрованих асоціацій та професійного мислення), загальнопедагогічних (реалізація якісно нових інтегративних підходів до структурування та мотивації знань із гуманітарних дисциплін), дидактичних (формування знанневої основи загальної й професійної культури сучасного інженера; доцільність побудови гуманітарних інтегрованих метапредметів в умовах технічного університету) і методичних (урахування специфіки професійної підготовки інженерів; орієнтація на сучасний розвиток та прогностичні тенденції в розвитку конкретної галузі; розробка трьохрівневої методики вивчення метапредмета тощо).

На основі цих передумов розроблено концептуальні засади інтеграції знань із гуманітарних дисциплін студентів технічних університетів, зокрема, виділення знанневої основи для формування професійної та загальної культури студентів; навчання за інтегрованими блоками гуманітарних дисциплін (метапредметами), які скоординовані тематично і хронологічно; забезпечення єдності особистісно орієнтованого та інтегративного підходів до формування професійної культури інженера тощо.

Установлено, що основними принципами формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів є такі: принципи пріоритету кінцевої мети (професійна підготовка і розвиток особистості інженера є двоєдиною ціллю професійної освіти, що передбачає оптимальне поєднання спеціальних і гуманітарних знань в її змісті); єдності загальної та професійної культури (культурологічна підготовка інженера є повноцінним компонентом цілісної системи його професійної освіти); професійної спрямованості (орієнтація гуманітарних дисциплін на практичні потреби студентів, їх інтереси й запити, що передбачає органічне поєднання технічних та гуманітарних складових); креативності (формування системи інтегрованих знань з гуманітарних дисциплін сприяє реалізації творчого потенціалу майбутнього інженера); гуманізації (формування не лише професійних, а й особистісних якостей майбутнього інженера можливе за умови пріоритету гуманістичних ідей у процесі професійної підготовки); метапредметності (процес вивчення гуманітарних дисциплін у технічних університетах доцільно реалізувати шляхом впровадження метапредметів – систем інтегрованих знань, зміст яких базується на знанневій основі кількох гуманітарних дисциплін і об'єднаний спільною дидактичною метою); моделювання і розвитку (модель системи інтегрованих знань із гуманітарних дисциплін у технічному університеті відображає її сутність з урахуванням змінності системи та можливостей розвитку). На цій основі визначено особливості метапредметів як навчальних курсів: розвиток інтегративного світогляду студентів, розвиток інтегративного мислення студентів, реалізація проблемного підходу до навчання, диференціація та індивідуалізація професійної освіти, варіативність навчання, наступність і перспективність навчання.

На основі цих принципів базуються критерії відбору змісту інтегрованого гуманітарного метапредмета для вищих технічних навчальних закладів: цілісне формування особистості професіонала можливе лише на основі інтегративного підходу до змісту освіти; значущість конкретних гуманітарних знань визначається специфікою професійної діяльності та необхідним рівнем загальнокультурного розвитку особистості; структурування навчального матеріалу з гуманітарних дисциплін спрямоване на формування цілісної системи гуманітарних знань особистості з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності студентів; доцільним є створення гуманітарних метапредметів для вищих навчальних закладів технічного профілю, які інтегрують зміст кількох споріднених гуманітарних дисциплін; в інтегрованих метапредметах забезпечуються взаємозв'язки та оптимальне співвідношення між знаннями з гуманітарних дисциплін, які інтегруються у блоки, і одночасно – професійне спрямування інтегрованого метапредмета як цілого; оновлення змісту знань, які формують професійну культуру інженера, зумовлене постійними змінами соціальних умов та переоцінкою професійних і культурних цінностей; забезпечення освоєння інваріантного, класичного змісту гуманітарних знань, незалежно від профілю навчального закладу, необхідне для формування духовної культури особистості фахівця; виявлення та аналіз "прихованого змісту" гуманітарних знань, що несвідомо закладається авторами навчальних програм, передбачає контроль впливу цього змісту на чуттєво-емоційну сферу студентів. Модель формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів може бути використана для різних навчальних предметів. Її конкретизацією є модель інтегрованого гуманітарного метапредмета "Культурологічна підготовка інженера".

Запропонований метапредмет "Культурологічна підготовка інженера", який призначений для студентів технічного університету і будується на основних культурологічних ідеях про єдність загальної та професійної культури інженера. Його компонентами є "Культурологія", інтегративний курс "Основи психологія і педагогіка" та тематичний модуль "Мовленнєва культура інженера".

Розробка методики та впровадження системи інтегрованих знань із гуманітарних дисциплін у підготовці майбутніх інженерів у метапредметі "Культурологічна підготовка інженера" реалізується через комплекс навчальних методів, прийомів та засобів, а також різноманітних форм навчання. Методика навчання метапредмета формується на загально-дидактичному (стосується методики навчання всіх інтегрованих предметів, незалежно від їх змісту) та методичному (стосується методики навчання конкретного метапредмета) рівнях.

Експериментальне дослідження ефективності системи формування гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів, що було

проведене Романовським А.Г., показало можливості їхнього впливу на функціонування основних компонентів професійної діяльності інженера.

Аналіз значущості цілей професійної та загальнокультурної підготовки студентів, основних напрямів інтеграції змісту гуманітарних знань студентів технічних університетів показав, що можливості гуманітарних знань у формуванні професійної та загальної культури інженера використовуються далеко не повністю. Дослідники виявляють зростання позитивного ставлення студентів до вивчення гуманітарних дисциплін.

Показники діагностичних зрізів знань студентів з окремих дисциплін предметних курсів "Культурологія", "Основи психології та педагогіки", "Ділова українська мова" та з інтегрованого метапредмета "Культурологічна підготовка інженера", що викладаються в де-яких університетах, підтверджують більшу ефективність останнього, оскільки він готує студентів до прийняття більш виважених та науково обґрунтованих рішень у майбутній професійній діяльності.

Це підтвердили й експертні оцінки Вознюк О.М., Романовського А.Г., Ладогубець Н.В. Реалізація функцій інтеграції гуманітарних знань безпосередньо позитивно впливає на рівень знань студентів. Результати виконання ситуаційних завдань, які частково моделюють життєві та професійні ситуації, свідчать про те, що студенти експериментальних груп виявили вищу готовність до оцінки ситуацій та прийняття рішень. Таким чином, узагальнені результати проведеного дослідження доводять, що впровадження інтегрованого гуманітарного метапредмета у технічних університетах підвищує якість знань та позитивно впливає на формування професійної та загальної культури студентів.

До подальших напрямів дослідження проблеми вважаємо доцільним віднести теоретичне обґрунтування інтегрованих метапредметів на базі інших гуманітарних дисциплін (філософії, історії тощо); розробку пакету дидактичних матеріалів для студентів та викладачів технічних університетів.

Високі технології виробництва вимагають відповідного рівня освіченості, зміни підходів до методології викладання і контролю якості навчального процесу, оскільки упродовж п'яти років змінюється близько п'яти відсотків науково-теоретичних знань і майже двадцять відсотків вузькоспеціалізованих.

Проблема ролі і місця фундаментальної підготовки, інваріантної відносно об'єктів, предметів і засобів діяльності, завжди була ключовою для системи вищої технічної освіти як перший ступінь вивчення законів природи, а отже і розвитку суспільства в цілому. Тому проблеми, що виникають на рівні фундаментальної підготовки, мають довготривалі наслідки, відсутність міцного підґрунтя дасться взнаки у наступних спеціальній, науковій, професійно орієнтованій підготовках.

Література

1. Романовський О.Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності: Монографія. – Харків: Основа, 2001. – 312 с.
2. Основи підприємництва і зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник /К.Ю. Зверєва, Р.Г. Долинська, С.Е. Карцев, О.Г. Романовський та ін.; за ред. В.Я. Міщенко. – К., 1995. – 328 с.
3. Романовський О.Г. Культурологічний аспект підготовки майбутніх керівників // Вісник Дніпропетровського ун-ту. – Педагогіка і психологія. – Дніпропетровськ. – 2000. – Вип. 6. – С. 29–32.
4. Ладогубець Н.В., Лузік Е.В. Концепция диагностики качества подготовки специалистов в высшей технической школе. //Матер. I-ої Міжнар. наук.-техн. конф.: 26–27 жовтня 1999 р.: Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: методологія, досвід, перспективи. К.:НТТУ-КПІ, 1999. – С. 128–130.
5. Вознюк О. До питання інтеграції знань з гуманітарних дисциплін у професійних навчальних закладах технічного профілю // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 5. – С. 155–161.
6. Вознюк О. М. Інтегративний підхід до структурування змісту гуманітарних метапредметів у технічних університетах // Наукові записки Національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – 2003. – Вип. XLVIX. – С. 37–42/

З.Ю. Воронова

ДИСЦИПЛІНА «ДІЛОВА АНГЛІЙСЬКА МОВА» В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

В статті розглядаються основні аспекти формування професійної комунікативної компетенції та методика навчання ділового англійського мови шляхом удосконалення якості навчальних проектів. Одним із базових принципів запропонованої методики є принцип автономії творчого навчального процесу.

In the article the basic forming aspects of professional communicative competence and teaching methods of business English by improvement of teaching projects' quality are considered. One of the basic principle of the proposed methodic is autonomy of creative educational process.

Ключові слова: професійна комунікативна компетенція, менеджмент, діловий англійський мови, навчальні проекти.

Key words: professional communicative competence, management, business English, teaching projects.

На сучасному етапі інтеграції України у суспільний інформаційний простір створюються сприятливі умови для активізації свідомості тих, хто

навчається, у напрямку їх можливих зв'язків із зовнішнім ринковим середовищем. Тому необхідною умовою навчання студентів англійської мови стає формування професійної комунікативної компетенції [1].

Актуальність дослідження полягає в тому, що саме життя вимагає, щоб вивчення іноземної мови враховувало потреби, мотивації і ресурси студентів, сприяло розвитку демократичного громадянства; а користувачі мови були б незалежними «соціальними агентами» [2].

Якісне володіння іноземною мовою у період інтеграції України у Європейське та світове співтовариство, поширення ділових зв'язків та контактів надасть можливість фахівцям в галузі менеджменту вивчати та ефективно використовувати іноземний досвід економічного управління організаціями, користуватися сучасними інформаційними технологіями, брати участь у міжнародних конгресах та семінарах з питань економіки, проходити стажування в іноземних державах з метою вдосконалення фахової підготовки, проводити письмовий обмін діловою інформацією, тощо.

Особливість сучасного процесу гармонізації міжнародних стандартів ISO до наших умов вимагає впровадження відповідних методик навчання мови, які б вели до правильного розуміння та застосування нормативної лексики, мінімізації лінгвістичних (семантичних, синтаксичних, прагматичних) невизначеностей, пов'язаних із засвоєнням лексико-нормативної бази міжнародних документів. На наш погляд, заслуговує на увагу методика навчання ділової англійської мови шляхом поліпшення якості навчальних проектів через застосування документованої процедури, запропонована Караєвою Т.В. Одним з провідних принципів цієї методики навчання ділової англійської мови є принцип автономії творчої навчальної діяльності. Розвиток такої автономії вимагає від викладача створення умов, які сприяють розвитку вмінь студентів щодо прийняття ними рішень у процесі планування, оцінювання, корегування та вдосконалення своїх дій упродовж навчання та психологічної готовності до прийняття таких рішень.

Наведений принцип реалізується через застосування ділових ігор та проектної технології навчання, оскільки саме автономія виконання проектів та проведення ігор створює умови, у яких той, хто навчається, працює в напрямку поширення навчальної автономії. Крім того, застосування саме проектної методики допомагає подолати прогалину між вивченням мови та користуванням нею. Тільки тренування тих, хто вивчає мови, є недостатнім для формування комунікативної компетенції поза мовного оточення. Важливо надати їм можливість мислити, вирішувати проблеми, міркувати над можливими шляхами вирішення таких проблем [3].

Але щоб бути результативним необхідно здійснювати управління процесом проектування. Таке управління передбачає наявність документованої процедури, в якій мають бути зафіксовані всі етапи проектування. За

умов відсутності наведеної процедури [4], управління процесом здійснюється хаотично.

До структури проектів, які виконуються студентами, включено процедуру управління якістю створення навчальних проектів. Навчання ділової англійської мови застосовує метод проектів, які розробляються безпосередньо викладачем (керівником процесу) і мають складатися з таких розділів: 1) призначення проекту та інформаційне забезпечення його створення; 2) термінологічна лексика, прийняті скорочення, аббревіатури; 3) система вправ; 4) послідовність створення проекту; 5) презентація; 6) оцінювання.

Тобто мова йде про методику створення документу, який розробляється викладачем і є основним документом наведеної процедури. Щодо змісту, то він розробляється окремо для кожної галузі народного господарства. У ньому пропонується загальна схема. Наведений підхід уможливує надання автономії тим, хто навчається, у напрямку її поширення від нульової (повної залежності процесу навчання від викладача) через групову (часткова групова автономія у прийнятті рішень на основі компромісу) до індивідуальної (повної автономії тих, хто навчається, через реалізацію ними самонавчання) за умов застосування процедури управління навчальним проектуванням. Тобто сутність запропонованої методики у широкому застосуванні автономії, але автономії керованої через застосування процедури управління, яка є невід'ємною частиною запропонованої методики.

Дисципліна "Ділова англійська мова" має за мету "навчити вільно спілкуватися з носіями англійської мови за питаннями професійної діяльності, використовуючи сучасні технології економічного управління" [5, с. 116–125]. Вважаємо, що навчальна програма дисципліни "Ділова англійська мова" передбачає, що студенти повинні:

- оволодіти термінологією, яка охоплює основні концепції економічного управління організаціями та знати ідіоматичні вирази ділової англійської мови;
- розвинути та поглибити навички усного та писемного ділового мовлення з питань управління організаціями, мікроекономічних проблем, структури управління персоналом;
- застосовувати здобуті у процесі вивчення англійської мови професійні та комунікативні навички для вирішення повсякденних проблем;
- знати особливості письмового спілкування і вміти скласти ділові документи на іноземній мові.

Програма дисципліни "Ділова англійська мова" складається з модулів, які охоплюють такі основні теми, як "Основи банківської справи" "Забезпечення підприємницької діяльності", "Інформаційні системи в управлінні", "Теорія сучасного економічного управління", "Базові поняття функціонального та адміністративного менеджменту", "Мікроекономіка: види підпри-

емств", "Ринок праці", "Економічне зростання", "Управління трудовими ресурсами".

Студенти економічного напрямку повинні раціонально організувати самостійну роботу та забезпечити її результативність. Складовою частиною самостійної роботи над вивченням програмового матеріалу є опрацювання спеціалізованої літератури за фахом англійською мовою [6, 7, 8, 9] та підготовка оглядових рефератів, доповідей та повідомлень, які учні презентують під час практичних занять та індивідуальних консультацій.

Для самостійної роботи пропонується такий примірний перелік тем для доповідей та рефератів:

- Сучасні підходи до теорії менеджменту організацій.
- Базові поняття адміністративного менеджменту.
- Бюджетування, прогнозування та бізнеспланування.
- Основні концепції управління трудовими ресурсами.
- Основні види діяльності управлінців.
- Особливості спілкування управлінців.
- Взаємовідносини попиту та пропозиції.
- Ринок праці та платня.
- Економічна роль уряду.
- Напрямки та джерела економічного зростання.
- Підприємницьке право та партнерство.
- Основні аспекти торгової діяльності.
- Міжнародна торгівля та її джерела.

Студенти повинні брати активну участь в обговоренні питань, пов'язаних з темами економічної та банківської справи, розуміти та інтерпретувати інформацію, яка міститься у різних джерелах.

Практичні заняття, згідно з програмою, мають на меті активізацію мовленнєвих вмінь та навичок, їх практичне застосування під час виконання слухачами комунікативних вправ та завдань за відповідними темами модулів. Даний курс має за мету:

- допомогти учням розширити і збагатити запас термінологічної лексики відповідно до спеціалізації;
- розвинути та закріпити навички читання адаптованих текстів фахового спрямування з метою повного отримання інформації;
- активізувати навички усного мовлення під час переказу та обговорення навчальних основних та додаткових текстів та виконання тренувальних вправ;
- розвинути навички писемного ділового мовлення.

Основними організаційними формами вивчення дисципліни "Ділова англійська мова" є практичні заняття, виконання індивідуальних робіт, залік та іспит, яким передують підсумкові тестові завдання.

Студенти економічного напрямку опановують програмний матеріал шляхом опрацювання навчально-методичної літератури, інтенсивного використання інформаційних технологій, таких як мультимедійні мовні курси, відповідні сайти Інтернету. Учням рекомендується практикувати отримання індивідуальних консультацій, виконання домашніх завдань за допомогою електронної пошти. Безумовно, складовою частиною автономної роботи над вивченням програмового матеріалу є раціонально організована самостійна робота, що забезпечує її результативність.

На першому етапі навчання студенти визначаються з темою свого дослідження, підбирають та ознайомлюються з фаховою літературою, готують план та основні тези своїх рефератів та доповідей, на другому етапі - презентують свої завершені роботи, захищають їх під час практичних занять. Особливу увагу слід звернути на засвоєння термінологічної лексики. Вважаємо за доцільне підготовку вокабулярю об'ємом не менше 100 лексичних одиниць та долучаєння його до підготовлених рефератів.

Вважаємо, що даний курс при умові систематичної та ефективної роботи над його опрацюванням допоможе студентам економічних спеціальностей активно засвоїти програмний матеріал відповідно до своєї спеціалізації та використовувати його у практичній діяльності.

Література

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування/ Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко та ін.– К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/Наук.редактор укр. видання доктор пед.наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.Ж Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Полат Е.С. Метод проектів на уроках іноземного мови//Іностр. мови в школі. – 2000. – № 2.– С. 3 – 10; № 3. – С. 3 – 9
4. Караєва Т.В. Управління процесом створення проектів при навчанні ділової англійської мови// Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Випуск 43. Серія: педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧДПУ, 2007. – № 43. – С. 52–55.
5. Зеленський П.Г., Зеленська О.П. Українсько-російсько-англійський словник ділової людини. Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу. К. – 1998.
6. Buckley, M. (1992) Business Studies. L.: Longman.
7. Jones, L., Alexander, R. (1996) New International Business English. Cambridge.
8. Needle, D. (1994) Business in Context. L.: Thomson Business Press.
9. Vic, G.N., Gilsdorf, J.W. (1994) Business Communication. Burr Ridge.

ПЕДАГОГІЧНА СТРАТЕГІЯ ОРІЄНТУВАННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

В статті розглянуті питання орієнтування студентів вищих технічних закладів на здоровий образ життя, а також пропонується педагогічна стратегія орієнтування студентів на збереження та зміцнення свого здоров'я. В процесі навчання фізичному вихованню пропонується широко застосовувати інтерактивні форми та методи навчання.

Ключові слова: фізична культура, здоровий спосіб життя, орієнтування студента, педагогічна стратегія, інформування, актуалізація, збагачення, інтерактивні методи, тренінг, анкетування.

The main aspects and point of Higher Technical Educational establishments students orienting on a healthy way of life. We also propose pedagogical strategy of students orienting on preserving and strengthening their health. In the process of Physical Training tuition we propose wide application of interactive forms and methods of training.

На відміну від багатьох шкільних предметів та вузівських дисциплін, які носять назви певних галузей науки (математика, фізика, хімія, біологія і т.п.) в навчальних планах є тільки два предмети, які у своїй назві несуть культурологічний зміст – це фізична культура та світова художня культура. Якщо світова художня культура визначається на рівні елективного компонента, то фізична культура традиційно входить в базовий зміст освіти.

Фізична культура, таким чином, не тільки назва але й традиційне направлення освіти. Водночас слід визнати, що велике змістове навантаження назви предмета – передача цінностей та ідеалів багатства культури, поки що не відповідає закладеним в його сутність змістовим критеріям та вимогам культури – сучасна масова практика скоріш підтверджує думку про те, що зміст предмета «фізична культура» сприймається як «фізична підготовка».

Фізична культура, як частина загальної культури, представлена у вищому навчальному закладі навчальною дисципліною і невід'ємний компонент цілісного розвитку особистості студента, професійної підготовки та гармонізації його життєдіяльності. Важливе завдання навчального та навчально-тренувального процесів з фізичного виховання та спорту полягає не тільки в конкретизації навчання умінь та навичкам використання засобів фізичної культури, спорту, туризму у ВНЗ, але й, головне, в навчанні технологій та більшому застосуванні цих засобів у майбутньому, мотивації до здорового способу життя, вдосконаленню особистості та соціуму. Тому, особлива роль в проектуванні фізичного виховання у вищому технічному навчальному закладі полягає в тому, щоб, виходячи з реальних умов ВНЗ, запропонувати такі форми організації та забезпечення ефективності фізичного виховання, які б спонукали до формування культури здоров'я студента та його саморозвитку.

З цього виходять освітні задачі: теоретичні та методико-практичні заняття, підвищений контроль не тільки за фізичною підготовленістю але й за основами теоретичних знань, умінням самостійно складати й використовувати розвиваючі та реабілітаційні комплекси та вправи.

Сучасні науковці стверджують, що спроби відновити фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову діяльність у ВНЗ старими організаційними формами, як правило, не дають бажаних результатів. Широке використання в навчальному процесі таких форм як анкетування, консультація, спецкурс, лекція, тест, додаткова освіта, які спрямовують студента на збереження власного здоров'я та ведення здорового способу життя, майже не здійснюється. Коректувати існуючий стан життя, формувати здоровий спосіб життя студента можливо посередництвом спеціального педагогічного забезпечення.

Під педагогічним забезпеченням мається на увазі «сукупність факторів та умов їх розгортання за допомогою спеціальних педагогічних форм, методів, процедур та прийомів (технологій)». Вирішити цю проблему, проблему формування здорового способу життя студента найкраще посередництвом реалізації педагогічної стратегії його орієнтування на здоровий спосіб життя. Ця стратегія як діяльно-цільова компонента педагогічного забезпечення передбачає наявність мети, педагогічних умов, методів, прийомів і засобів досягнення етапів і припускає здійснення певних педагогічних дій, які сприяють розумінню студентом значущості діяльності, націленої на самозбереження й самореалізацію в різних сферах діяльності людини, збагаченню навичок охорони здоров'я.

Орієнтування студента на здоровий спосіб життя як педагогічну стратегію треба включати в педагогічне забезпечення навчального процесу технічного університету, який повинен бути насиченим ідеями виховання і формування у студента норм і правил здорового способу життя. З багатьох педагогічних стратегій ми вибрали стратегію орієнтування. Ця стратегія відповідає ситуації розвитку студента, не суперечить основним навчальним вимогам, зачіпає основні сфери особистості (пізнавальну, емоційно-мотиваційну, діяльну) та припускає комплекс заходів ознайомчого, рекомендуемого, підтримуючого характеру, націлених на досягнення мети або результату. Посередництвом цієї стратегії розгортаються основні педагогічні засоби орієнтування: знайомити, звертати увагу, націлювати, допомагати, підтримувати, сприяти, активізувати, сприяти адекватному оцінюванню. В результаті реалізації даної стратегії приходить усвідомлений вибір ціннісних орієнтацій, що сприяють становленню особистості, самореалізації в політичному, професійному, економічному і культурному життях. Таким чином, особливості студентського віку та суттєві характеристики педагогічної стратегії орієнтування дозволяють розглядати цю стратегію в контексті здорового способу життя з залучанням студента як суб'єкта до здоров'язберігаючої діяльності.

Педагогічна стратегія орієнтування студента на здоровий спосіб життя передбачає дії педагога ознайомчого, рекомендуючого та підтримуючого характеру, що спрямовані на інформування студента про здоровий спосіб життя, адекватне оцінювання власного способу життя, актуалізацію емоційно-ціннісного відношення, активізацію здоров'язберігаючої діяльності, збагачення досвіду здорового способу життя. Вона спрямована на оволодіння особистістю певними засобами здоров'язберігаючої діяльності, надбання та розвиток необхідних якостей, сприяючих організації та веденню здорового способу життя.

Практичні завдання досягнення мети, вибраної нами стратегії здійснюються послідовно на кожному етапі орієнтування студента на здоровий спосіб життя: етапах інформації, ознайомлення, актуалізації, збагачення. Кожен етап стратегії включає вирішення педагогом окремих задач, використання відповідних форм і методів, а також результат, який студент досяг у своїй діяльності.

Стратегія орієнтування студента на здоровий спосіб життя передбачає реалізацію педагогічних умов. Про необхідність створення педагогічних умов при реалізації виховних технологій відмічали О.Д.Дубогай, Т.Ю.Круцевич, М.О.Третьяков, Б.М.Шиян. Умови враховуються або створюються для використання в виховній меті та розглядаються як комплекс передумов, які організують педагогічну діяльність. В педагогічних дослідженнях умови висвітлюються як: обставини, які забезпечують розвиток та становлення особистості; вимоги до організації виховного процесу в університеті; поетапність виконання; університетське середовище, в якому проходять процеси вирішення педагогічних задач; наявність певних правил та відношень, що забезпечують реалізацію мети педагогічного впливу.

Для реалізації стратегії орієнтування студентів на здоровий спосіб життя в умовах технічного ВНЗ були виокремлені наступні педагогічні умови:

- інформування студента про здоровий спосіб життя (інформаційне забезпечення);
- актуалізація його емоційно-ціннісного відношення до здорового способу життя (моделювання);
- збагачення досвіду здорового способу життя.

Осмилення, розуміння та набуття особистісних значень людини в будь-якій сфері життєдіяльності, на думку педагогів та психологів, суттєво змінюється завдяки цілеспрямованій роботі з інформацією.

Тому реалізація першої педагогічної умови орієнтування студента на здоровий спосіб життя повинна здійснюватись у рамках фізкультурної освіти. Навчальна дисципліна «Фізична культура», на нашу думку, сприяє інформаційному орієнтуванню студента на здоровий спосіб життя за рахунок поєднання двох компонентів – базового (обов'язкового) та елективного (для

вирішення окремих задач). Оптимальне поєднання змісту базового та елективного компонентів Програми дисципліни «Фізична культура» ми пов'язуємо з реалізацією з одного боку – отримання інформації від студентів (анкетування, бесіди, тестування), а з іншого – надання більш повної інформації студентам в теоретичному і практичному розділах програми щодо орієнтування їх на здоровий спосіб життя.

Для того, щоб студенти в процесі викладання теоретичного матеріалу отримали більш повну інформацію з оздоровлення власного організму, а головне ґрунтовно закріпили її, передбачалось широке застосування інтерактивних форм і методів навчання (тренінги та інформаційно-просвітницькі програми). Також особлива увага має приділятися застосуванню методів, що спрямовані на підвищення пізнавальної діяльності, які б дозволяли більш активізувати творчу діяльність студентів, наблизити їх до розуміння майбутньої професійної діяльності та ведення здорового способу життя.

Актуалізація емоційно-ціннісного відношення студента до здорового способу життя являє собою цілеспрямовану педагогічну діяльність, що направлена на активізацію ціннісних валеологічних орієнтирів (думок, поглядів, уявлень, переконань, установ і т.п.) та осмисленість їх значущості в життєдіяльності людини.

Методичне забезпечення реалізації другої педагогічної умови здійснювалось за допомогою використання дискусійних методів організації навчально-пізнавальної діяльності студента (діалоги, диспути), які сприяють активізації емоційної сфери особистості, а також моделюванню інтерактивних методик самостійних, індивідуальних та колективних форм роботи.

Третя педагогічна умова орієнтації студента на здоровий спосіб життя має логічне продовження перших двох і передбачає збагачення досвіду здоров'язберігаючої діяльності, вибір відповідних педагогічних дій, способів організації діяльності студента. Під збагаченням досвіду здорового способу життя розуміється сукупність педагогічних дій, що направлені на оволодіння студентом різноманітними прийомами формування та ведення здорового способу життя.

Таким чином, орієнтування студента на здоровий спосіб життя за допомогою реалізації сукупності педагогічних умов, методів, прийомів та засобів інформаційно-пізнавального, емоційно-ціннісного характерів може здійснюватись в освітньому процесі вищого технічного навчального закладу та сприяти вирішенню проблеми формування здорового способу життя студентської молоді.

Література

1. Круцевич Т.Ю. Научные исследования в массовой физической культуре. – Київ: Здоров'я, 1985. – 117.
2. Паначев В.Д. Исследование факторов здорового образа жизни студентов // Социс. – 2004. – № 11. – С. 98–99.

3. Страшко С.В., Животовська Л.А., Гречішкіна О.Д., Міненюк А.О., Савонова О.В., Гаврилюк В.О. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/Сніду / За ред. С.В.Страшка: Навч.-метод. посібник для викладачів валеології, основ медичних знань та безпеки життєдіяльності, вчителів основ здоров'я, студ. вищ. пед. навч. закладів. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Освіта України, 2006. – 260 с.
4. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку українського суспільства / О.Яременко, О.Балакірева, О.Вакуленко та ін. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді: УІСД, 2004. – Ч.1. – 160 с.

Т.П.Голуб

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХ У МАЙБУТТЯ

В статтє рассмотрена гуманитарная компонента образования, являющая собой целостный процесс воспитания, обучения и развития, базирующийся на признании абсолютной ценности человека и обеспечивающий овладение студентами практико-ориентированными знаниями и становление личности, способной к самореализации и саморазвитию.

Ключевые слова: высшее техническое образование, гуманизация, гуманитарная культура, гуманитарная составляющая, диалог, личность, научно-технические знания, образовательные технологии, обучение, педагогический процесс, познание, профессиональная компетентность, развитие, фундаментальное образование

Tetiana Golub. Humanities in Higher Technical Education: Way to the Future.

This article is devoted to the role of humanities in higher education, which positions itself as an integral process of upbringing, education and development based on acknowledgement of person's ultimate value and provides student's mastering of practice-oriented knowledge, formation of personality capable of self-implementation and self-development.

Key words: cognition, development, dialog, educational techniques, fundamental education, higher technical education, humanities, humanization, pedagogical process, personality, scientific and technical knowledge, professional competence, studies.

Останнім часом людство почало усвідомлювати необхідність інтенсивної взаємодії та взаємопроникнення природничонаукової та гуманітарної компонент культури як стратегічну задачу свого розвитку. Однією з найактуальніших проблем сьогодні стає усвідомлення нової парадигми освіти, вироблення відповідної методології і тим паче необхідність створення освітньої

технології, яка абсолютно не зводиться до перегляду спектру та змісту навчальних дисциплін. Отримання подібної технології, як нам бачиться, багато у чому пов'язане з становленням нових міждисциплінарних та наддисциплінарних процесів впливу на студентську молодь. Відносно технічних вищих навчальних закладів цей рух можна розуміти як створення та розвиток гуманітарного середовища для негуманітаріїв.

За умов необхідності якісного оновлення змісту освіти та гуманізації освітнього процесу, в тому числі і в Україні, перед вищими навчальними закладами має ставитися задача не лише дати студентам певну суму знань, але й сприяти вихованню у майбутніх спеціалістів активного, ініціативного ставлення до процесу пізнання, сприйняття себе як самоцінного суб'єкту навчального процесу. Процес перетворення наукового знання в особистісне знання студента є досить складним та довгим, котрий здійснюється ним не стільки за допомогою пам'яті, скільки за допомогою мислення та уяви. Звідси зрозуміло, що викладання у сучасній вищій школі не повинно зводитись лише до повідомлення студентам потрібної інформації. Необхідно організувати та керувати діяльністю студентів по переробці цієї інформації.

Таким чином, очевидною виступає необхідність теоретичного дослідження проблеми гуманітаризації освіти в цілому, і технічної освіти зокрема, та втілення його результатів в повсякденну освітню практику. Дефіцит гуманітарної компоненти в сфері технічної освіти було виявлено більше 20 років тому. В цій «наполовину» технічній системі виявився «парадокс частини та цілого», своєрідне герменевтичне гуманітарне коло: «кожен компонент професійної діяльності набуває смислу лише в контексті цілого; розуміння та образ ситуації без дії безпорадні; програма без образу та розуміння може бути помилковою; дія без розуміння та програми сліпа та неефективна» [1, с. 28]. В наш час в роботах М.С.Кагана, І.А.Колесникової, В.Т.Пуляєва, Л.П.Разбегаєвої, Ю.В.Сенько, В.В.Серикова, В.А.Сластеніна та багатьох інших представників гуманітарної спільноти можна знайти глибокий філософсько-культурологічний аналіз форм гуманітарного пізнання, обґрунтування шляхів гуманітарного розвитку суспільства за допомогою освіти. В результаті у вищій технічній школі змінився зміст викладання багатьох предметних галузей, більше уваги почало приділятися проблемам гуманітаризації, інтеграції, комунікативній культурі, розвиткові критичного мислення тощо.

Педагогічна наука, подібно іншим сферам духовного життя суспільства, повсякчасно переймається метою, процесами та перетворенням практичної діяльності людства, звільненням людей від того, що їх не задовольняє. Такі її зусилля неувявні без врахування існуючих зв'язків, законів зміни і розвитку людської діяльності. Просто кажучи, вона зав'язується своїм змістом і смислом на закономірностях і законах, котрі лежать в основі розвитку, прогресу та поступу людської цивілізації і має відповідати їм.

В той же час, основним та найсуттєвішим протиріччям сучасної освіти є протиріччя між потребою людини у повному розвитку себе як природної, суспільної та культурної сутності та неможливістю задовольнити цю потребу засобами сучасної освіти у повній мірі. Виникає парадоксальна ситуація: освіта як спосіб сходження людини до власної сутності, віднайдення нею самої себе, виступає серйозною перешкодою такого руху. Поступом до розв'язання цієї ситуації ми вважаємо саме процес гуманітаризації вищої освіти.

Але слід звернути увагу на те, що побудова педагогічного процесу на гуманітарній основі висуває надзвичайно складну задачу, яка полягає перш за все у перетворенні стандарту вищої технічної освіти з безособової форми загальності в особову культуру студента. Гуманітаризація технічної освіти – одна з сильних тенденцій сучасної освіти, яка, фактично, стає вже її основою. Саме вона відображує побудову освітньої практики, що ґрунтується на зверненні духовного досвіду викладача до духовного досвіду студента та до «чужого», суспільно-історичного досвіду, який відображений у змісті освіти.

Ідея гуманітаризації освіти розкривається і через загальні підходи до її реалізації: реалізацію полісуб'єктного й індивідуально-творчого характеру освітнього процесу, коли зміст навчання та способи його засвоєння будуються на основі осмислення попереднього досвіду студентів, задоволення життєвоважливих освітніх потреб; створення умов для побудови індивідуального освітнього маршруту, присвоєння та формування суб'єктивно нового, «живого» знання, яке набуло для студентів особистісного смислу. Звичайно, смисл освіти – не лише в отриманні знань. В.П.Зінченко писав стосовно цього: «Ми забули про те, що шкдла повинна виводити перш за все в люди, а вже потім у солдати, робочі, вчені, патріоти тощо» [2, с. 27].

Відповідно, результатом якісної гуманітарної підготовки повинен стати розвиток гуманітарної культури студентів, яка, за визначенням В.А.Сластеніна та Руденко В.Г., являє собою впорядковану сукупність загальнолюдських ідей, ціннісних орієнтацій та якостей особистості, універсальних способів пізнання та гуманістичних технологій професійної діяльності [3]. Сама ж гуманітарна підготовка являє собою цілісний процес виховання, навчання та розвитку, що базується на визнанні абсолютної цінності людини як «міри усіх речей», носить дводомінантний характер, забезпечує оволодіння студентами практикоорієнтованим соціально-антропологічним знанням, має собі за мету створення умов для становлення особистості соціально грамотної, залученої до універсальних гуманістичних цінностей, здатної до самовизначення та самореалізації в професійній та непрофесійній сферах життєдіяльності.

Гуманітаризація вузівської освіти передбачає, що в умовах суспільства, яке весь час рухається вперед, змінюється та прогресує, на виході з вищого навчального закладу будь-якого профілю опиниться не просто спеціаліст,

який володіє певним обсягом науково-технічних знань та вмінь, але носій гуманітарної культури. Мова йде про людину, здатну зайняти гуманітарну позицію в рамках своєї професії, про людину, яка вміє професійно працювати з інформацією, використовуючи гуманітарні способи її отримання та інтерпретації, яка готова діяти, приймаючи «гуманітарні рішення» в рамках своєї компетенції, здійснювати гуманітарне проектування та експертизу.

Отже, гуманітарний аспект сучасної трактовки вищої технічної освіти має визначити її як спосіб вироблення змісту й розуміння, та як можливість формування особистісної позиції тих, хто навчається. Центральним орієнтиром, відповідно, стає людина – в якості смислу, цілі, суб'єкта, предмета, результату та критерію оцінки педагогічної діяльності. Така освіта забезпечує не лише пізнання світу, але й особистісний смисловий розвиток, індивідуальність, неповторність та своєрідність кожної особистості, її здатність до особистісного, культурного та професійного саморозвитку.

Освіта – це можливість справдження людини в культурі. Щоб ця можливість стала реальністю, необхідно визначити стратегію самої освіти, в усякому випадку, стратегію її інституалізованих форм. Такою стратегічною лінією розвитку сучасної освіти разом з уже загально визначеними фундаменталізацією та інформатизацією виступає тепер і гуманітаризація. «Справа у тому, що ані фундаменталізація, ані інформатизація принципово «наповнюючу» модель освіти не змінюють. Чого не можна сказати про її гуманітаризацію. Гуманітаризація освіти – наслідок розуміння того капітального факту, що ядром особистості є її гуманітарна складова...» [4, с. 7].

Саме поняття «освіта» для розуміння його сучасною людиною виявляється дещо неточним, що викликає необхідність уточнення усякий раз, коли мова йде про удосконалення людини з метою її соціалізації. Традиційний підхід до розуміння змісту освіти як сукупності знань, умінь та навичок починає уступати місце розумінню сутності освіти як засвоєння студентом цілісного людського досвіду (В. Краєвський, І. Лернер, М. Скатки тощо). Освіта є лише половиною процесу, однією гранню того, що належить розглядати в даному випадку, яка полягає у засвоєнні певної конкретної інформації, необхідної, щоб людина стала затребуваним членом соціуму.

Друга сторона – виховання, яке можна визначити як комплекс процесів зародження, формування та розвитку конкретних якостей особистості, що лежать в основі формування позиції світосприйняття людини. За сучасних умов виховна функція вищої професійної освіти має бути однією з ключових у вирішенні проблеми повноцінної підготовки спеціаліста. У сучасній педагогічній літературі особистість розглядається як складне динамічне структурне утворення, при цьому підкреслюється системоутворююча роль спрямованості, ціннісних орієнтацій, мотивації, волі, цільовизначеності. Інтеграція та становлення основних компонентів особистості перетворюють особистість на суб'єкт індивідуального та суспільного розвитку.

Тому, останнім часом в педагогіці розглядається ще одна грань того самого процесу, яка називається формуванням та розвитком особистості. Зокрема, В.І.Андрєєв, аналізуючи поняття «розвиток» та «саморозвиток», розділяє їх, стверджуючи, що на відміну від розвитку, саморозвиток обумовлений тим, що зміни в особистісній сфері детермінуються цілеспрямованому впливу особистості на саму себе. Н.М.Боритко та Н.К.Сергєєв розглядають процес саморозвитку, як сукупність процесів самопізнання, вольової саморегуляції, самовиховання (самоудосконалення), підвищення власної продуктивності, самовизначення, самоактуалізації та самореалізації [5].

Таким чином, під поняттям «освіта» сьогодні ми розуміємо синтез одразу трьох складових: освіти, виховання та становлення. Така триєдність не випадкова та має конкретний зв'язок з тим, що реально відбувається в культурі. Як відмічає І.А.Колесникова, «освіта веде людину від простого навчання функціональним соціальним діям до усвідомлення онтологічних, гносеологічних, аксіологічних, культурологічних витоків власного буття. Це закономірно, оскільки за своєю суттю вона приречена виступати засобом не лише індивідуального, але й видового розвитку особистості»[6, с.41]. Звідси, центральною задачею викладача є така організація навчального процесу, щоб, по-перше, викликати у студентів потрібну мотивацію навчання, по-друге, надати їм потрібну інформацію або вказати, як вони можуть її самотійно отримати, та, нарешті, по-третє, організувати та керувати їх діяльністю по переробці цієї інформації на особистісне знання та подальше його використання в навчальній та практичній діяльності.

Розглянемо деякі життєво важливі та життєдайні процеси, які відбуваються сьогодні в системі освіти.

По-перше, звичайно ж, варто звернути увагу на процес гуманітаризації. Знання, які отримуються в процесі освіти, повинні бути не лише затребуваними суспільством, але й максимально наближеними до пізнавальних та практичних потреб людини. Пізнаючи світ навколо, людина хоче одночасно пізнати й себе саму. Потрібен такий підхід до освіти, який здатний забезпечити не лише запам'ятовування інформації, але й переживання її, що забезпечує в подальшому розуміння цієї інформації та вироблення усвідомленого ставлення до неї. Сьогодні поступово абсолютизація цінності раціональних та опредмечених наукових знань змінюється усвідомленням необхідності засвоєння та реалізації в освітній практиці гуманітарних та культурних цінностей, зміни технократичної парадигми раціоналізму гуманістичною парадигмою культуродоцільності освіти. Суттєвою особливістю технократичного підходу є погляд на людину як на такий компонент системи, який навчають та програмують, як на об'єкт найрізноманітніших маніпуляцій, а не як на особистість.

Другою особливістю можна назвати намагання відійти від загальної освіти в бік спеціальної, професійно-орієнтованої, але це не повинно означа-

ти втрату цікавості та скорочення обсягу загальноосвітніх дисциплін (наприклад, культурології, філософії, іноземної мови), а потребує певного перегляду знань, які ними надаються, під кутом зору спеціальності, яка вивчається. Адже поняття професійної компетентності, звичайно, включає в себе крім суто професійних знань ще й величезну кількість інших складових: загальну культуру особистості, професійну майстерність, світоглядні погляди та багато іншого. Важливо зазначити, що кожний компонент цієї компетентності, розвиваючись сам по собі, розвиває всю компетентність в цілому, і цей процес нескінченний. В сучасній дидактиці засобами становлення та розвитку професійної компетентності виступають: пізнавальна активність та професійна активність, а також їх взаємозв'язки, сформованість яких і приводить до необхідного рівня професійної компетентності. В свою чергу професійна активність характеризується за наступними напрямками: зміст знань, широта знань, ступінь узагальнення знань, ступінь прогностичності знань, ступінь системності знань. Системне вбудовування циклів загальногуманітарних дисциплін в технічну освіту сприяє інтеграції культурної та загально-наукової компоненти професійної компетентності майбутнього спеціаліста. Розвиненість духовних якостей особистості виражається у здатності сприймати світ в його цілісності. Отже, дисципліни фундаментального циклу мають глобальне значення як для освіти в цілому, так і для дисциплін спеціальності, як наукова та когнітивна основа. Але в якості критеріїв відбору змісту навчальних дисциплін мають використовуватись перш за все: цілісне відображення у змісті навчання задач формування всебічно розвинутої особистості та висока наукова й практична значимість змісту.

По-третє, це інтеграція освітніх та науково-дослідних задач. Історично освіта в основному зводилась до засвоєння певних знань молоддю та зовсім не ототожнювалась з пізнанням. В попередні часи освіта вважалась справою молодих, а пізнання, як діяльність, суть якої зводилась до дослідження та засвоєння невідомого раніше, стосувалось людей старшого віку. Потім стало загально визнаним, що вчитися ніколи не пізно. Саме тоді і виникло вперше усвідомлення близькості таких життєво важливих форм людської діяльності як пізнання та освіта. Тому-то ми й маємо зараз тенденцію до інтеграції здобування нового та засвоєння того знання, яке вже є. Цю тенденцію можна спостерігати також і на прикладі змін, пов'язаних з реорганізацією ВНЗ. Багато інститутів сьогодні перестають бути лише освітніми закладами, а представляють собою комплексні об'єднання з підготовки не лише спеціалістів конкретної галузі знань, але й, перш за все, вчених-дослідників, які здатні творчо застосовувати отримані знання, розширювати та поновлювати їх.

Четвертою зміною можна назвати перегляд набору дисциплін, які вивчаються. Цей процес, викликаний інтеграцією знання, є результатом всієї динаміки пізнання світу та себе людством. Розділення пізнання на окремі галузі, які називають науками, є умовним. Головне полягає не в предметному

навчання, не в отриманні суми знань, якої завжди недостатньо, а у формуванні розуміння, на відміну від механічного запам'ятовування та заучування. Сьогодні виникнення нових галузей в науці є реальністю, все більше і більше з'являється молодих наук, кожна з яких виникає не на порожньому місці, а є частіше за все породженням так званого «стику» наук.

П'ятою особливістю стану сучасної системи освіти є перехід від кількісних характеристик інформації, яка пропонується для засвоєння, до її якісних характеристик. В наш час надзвичайно стрімко зростають як процеси отримання нового знання, так і процеси заміни та оновлення одного знання іншим, з усією силою відчувається нова проблема, пов'язана з швидкоплинним старінням інформаційного потоку. Інформація сьогодні повинна бути актуальною та мати потенціал затребуваності в майбутньому. Такий потенціал повинен слугувати базовою основою, яка здатна забезпечити професійну самостійність майбутньому спеціалістові, саме тому головний акцент в наш час має робитись не на обсязі засвоєної інформації, а на вмінні практично користуватись нею та творчо застосовувати за різноманітних умов.

Парадоксальність сучасної ситуації у вищій освіті полягає у тому, що гуманітарно спрямована школа, яка народжується, стверджує свої орієнтири перш за все за рахунок предметоцентризму, шляхом нарощування у навчальному плані обсягу дисциплін, які вважаються гуманітарними. Іншими словами, гуманітаризація освіти розгортається у логіці навчального предмету, в логіці інформування. Обмежуватися таким екстенсивним способом вирішення проблем, «в'ялою гуманітаризацією», як стверджував К.Ясперс, неможна, оскільки при цьому головне – атмосфера, стиль стосунків «викладач-студент» не отримують ніякого радикального оновлення. Необхідна гуманітаризація у логіці не лише навчального предмета, але й навчального процесу. Це, перш за все, гуманістичний стиль стосунків у вищій школі, гуманітаризація освітнього середовища у ній, залучення безпосередніх учасників педагогічного процесу до культури як живого втілення світу людських цінностей та смислів.

Очевидним є той факт, що підґрунтя, на яких будується педагогічна діяльність в сфері «людина-людина», є гуманітарними. Освіта – це перш за все засіб пізнання, процес сумісної діяльності викладача та студента, спеціально організований та спрямований на зміну їх внутрішнього світу; звернення, перш за все, до когнітивної (пізнавальної) підструктури особистості. Гуманітарний характер стосунків «викладач-студент» не лише конструює процес освіти, але й надає йому власне педагогічного смислу. Крім того, саме гуманітарні стосунки безпосередніх учасників педагогічного процесу визначають онтологію, сам факт його існування. В педагогічному процесі провідним виступає розуміння перш за все в полі взаємовідносин, адже в рамках гуманітарної парадигми освіти (освіти як звернення до Іншого за співчуттям,

співмисленням, співдією) основою педагогічного процесу визнається взаємодія «викладач-студент».

Отже, вважаємо, є всі підстави стверджувати, що в гуманітарній парадигмі народжується нова система оцінки якості вищої освіти, висуваються нові системи ціннісних орієнтирів: інтеграційні цілі навчання починають домінувати над предметними, діяльнісний підхід витісняє репродуктивний, авторитаризм поступається місцем співпраці, позиція викладача «знаючого» - партнерству в пізнанні та діяльності, традиціоналізм витісняється компетентнісним підходом.

Щоб забезпечити розуміння, викладачу необхідно розкрити не лише значення того чи іншого елемента змісту освіти, але і її смисл в контексті й у зв'язку з іншими елементами соціального досвіду: знаннями, вміннями, навичками, досвідом творчої діяльності, досвідом емоційно-ціннісних відношень. Контекстуальні ж смисли існують лише у сфері суб'єкт-суб'єктних стосунків, тобто в діалозі. Діалог і розуміння – ось, що сьогодні необхідне сучасній школі, зокрема і вищій, зокрема й технічній.

Якщо встати на істинно гуманну позицію, організоване навчання можна розглядати як діалог культур – культури викладача та культури студента. В цьому діалозі взаємодія життєвого досвіду студентів зі змістом освіти виступає як закономірність процесу навчання. В діалозі і викладач, і студент виробляють свою власну позицію, власне «Я», утримуючи позицію Іншого. Діалогічність, як принцип нового педагогічного мислення, означає не лише обмін знаннями, але й особистісними смислами, сумісний пошук, який здатен стати взаємним навчанням, основою сумісної творчості учасників освітнього процесу.

Таким чином, системне вбудовування циклів загальногуманітарних дисциплін в технічну освіту сприяє інтеграції культурної та загальнонаукової компоненти професійної компетентності майбутнього спеціаліста. Розвиненість духовних якостей особистості виражається у здатності сприймати світ в його цілісності. Отже, дисципліни фундаментального циклу мають глобальне значення як для освіти в цілому, так і для дисциплін спеціальності, як наукова та когнітивна основа. Але в якості критеріїв відбору змісту навчальних дисциплін мають використовуватись перш за все: цілісне відображення у змісті навчання задач формування всебічно розвинутої особистості та висока наукова й практична значимість змісту.

Література

1. Зинченко В.П. Гуманитаризация подготовки инженеров // Вестник высшей школы. – №10. – М., 1986. – С. 28.
2. Зинченко В.П. Перспективы ближайшего развития развивающего образования // Психологическая наука и образование. – №2. – М., 2000. – С. 24–30.

3. Сластенин В.А., Руденко В.Г. О современных подходах к подготовке учителя // Педагог. – №1. – Барнаул, 1996. – С. 10–14.
4. Валицкая А.П. Современные стратегии образования: варианты выбора // Педагогика. – №2. – К, 1997. – С. 7–8.
5. Сергеев Н.К., Боритко Н.М. Суб'єктність як цілісна характеристика професійного становлення студента // Проблема цілісного розвитку особистості студента як суб'єкта педагогічної взаємодії. – Донецьк, 2004. – С. 3–9.
6. Колесникова И.А. Природа гуманитарного знания и его миссия в современном обществе // Социально - гуманитарные знания. – №3, 2001. – С. 33–47.

В.О. Ільман

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В СІЛЬСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ

In the article theoretical bases of value and necessity of research of problem of psychological readiness of children to the studies at rural school.

В статье обосновываются значение и необходимость исследования проблемы психологической готовности детей к обучению в сельской школе

Процес оновлення змісту освіти розпочався із часу проголошення незалежності України й триває дотепер. Реформування освітньої системи з одного боку призвело до створення достатньо великих та нових типів шкіл у містах, та, з іншого боку, розпочався процес скорочення невеликих сільських шкіл та дошкільних освітніх закладів.

Насьогодні в Україні визначено нові пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування галузі на основі прийнятої Урядом Програми “Освіта. Україна XXI століття”.

Згідно законодавства України пріоритетними напрямками в освітній політиці є питання модернізації її змісту, орієнтації на системний розвиток рівного доступу до якісної освіти в сільській місцевості.

Вимога сьогодення – реформувати освіту на засадах гуманізації, привести її у відповідність до потреб часу. Пригадаймо слова К.Ушинського, який зазначав, що немає більш важливої для життя країни реформи, як реформа освіти.

Головною метою сьогоднішніх перетворень в освіті є створення доступної, якісної системи освіти з дитинства, а саме з дошкільного віку.

Важливу роль в період дошкілья відіграє формування психологічної готовності дітей до систематичного навчання.